תאריך עדכון: 14/3/2017

ארץ ישראל בהגות החסידית

מס׳ הקורס : 30170/01

המרצה : ד״ר יצחק הרשקוביץ

סוג הקורס: הרצאה

שנת הלימודים : תשע״ח

סמסטר: א

היקף שעות : 1 ש״ש

אתר הקורס באינטרנט:

א. מטרות הקורס (מטרות על / מטרות ספציפיות):

הבנת השלבים השונים בהתפתחות המושג של ארץ ישראל בהגות החסידית, מתוך שימת דגש על המתח שבין ארץ קונקרטית למפלס רוחני.

ב. תוכן הקורס: (רציונל, נושאים)

בקורס ייבחנו עליות מעשיות של חסידים לארץ ישראל (מרא"ג מקיטוב ואילך), משמעותן לבני הדור העולה ולאתוס החסידי ככלל. כמו כן, תיבחנה הגויות של מנהיגים חסידים מרכזיים שהעלייה לארץ ישראל עמדה במרכז משנתם, וכן את הרוח הייחודית (אם ישנה כזו) של החסידות הארצישראלית. תהליך המיסטיפיקציה שעברה ארץ ישראל בהגות החסידית ייבחן לאור הגותם של חשובי וראשי החסידות, בכללם רי״י מפולנאה, הנעם אלימלך, רמ״מ מויטבסק, הוגי חב״ד לדורותיהם, מנהיגי חסידות פולין בדורות האחרונים, ועוד.

מהלך השיעורים: (שיטות ההוראה, שימוש בטכנולוגיה, מרצים אורחים)
השיעורים יורכבו מלימוד משותף של טקסטים, שיימסרו במקראה בתחילת השנה. במקביל, תינתן הרצאה פרונטאלית, ולקראת סוף השנה יימסרו פרזנטאציות מפי התלמידים, על בסיס העבודות שיכתבו.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים: (רשימה או טבלה כדוגמת המצ״ב)

מס׳ השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	העליות הראשונות: רא״ג קיטובר, ר״נ הורודנקה, ורי״י פולנאה	קריאה מודרכת של טקסטים בקורס	
2	רמ״מ מויטבסק ור״א קאלסיקר, תחילתה של חסידות ארץ	מאגרות החסידים מארץ ישראל	

	ישראל		
3	רש״ז מליאדי ורמ״מ מויטבסק	קריאה במאמרי אדמו״ר הזקן	
4	הנעם אלימלך ובני חוגו – על מקומה של ארץ גשמית	מבוא של ג׳ נגאל לנעם אלימלך	
5	החוזה מלובלין ותלמידיו – הארץ מתרחקת	קריאות מתוך גוג ומגוג למ׳ בובר	
6	רא״ד מאבריטש ורש״ד מסורוקה: חסידות ארץ ישראל – הדור השני	קריאה מודרכת מספר בת עין וערבי נחל	
7	ר׳ נחמן מברסלב – כל מקום שאני הולך, אני הולך לארץ ישראל	קטעים מלקוטי מוהר״ן ומשיחות הר״ן	
8	חסידויות ציוניות – בית רוז׳ין	קטעים משיחות אדמו״ר סדיגורה, בויאן, הוסיאטין.	
9	חסידויות אנטי-ציוניות: שלב ראשון	קטעים מכתבי רש״ב מלובביץ׳, מנחת אלעזר ממונקאטש	
10	ר׳ יואל טייטלבוים מסאטמר: תיאולוגיה של גלות	קטעים מתוך ויואל משה, על הגאולה ועל התמורה	
11	רמ״מ מלובביץ׳: ארץ ישראל הממשית אל מול הארץ האידיאית	משיחות הרמ״מ	
12	ניאו-חסידות ארץ ישראל: הרב שג״ר והרב פרומן	מכתבי השניים	
13	ניאו-חסידות ארץ ישראל: הרב גינזבורג	מכתבי הרב גינזבורג	

ג. חובות הקורס:

חובות הקורס:
השתתפות ועבודה (כולל פרזנטציה קצרה).

מרכיבי הציון הסופי:
ציון מספרי - עבודה 100%.

ד. בביליוגרפיה: (חובה/רשות)

חובה

א. מקורות ראשוניים

1. ר׳ אברהם מרדכי אלתר, אוסף מכתבים מכ"ק מרן ה'אמרי אמת' זצ"ל, ירושלים תשס"ח, עמ' עא-צב.
2. ר׳ יעקב יוסף מפולנאה, בן פורת יוסף, קארעץ תקמ"א, ק, א-ב
3. ר' יעקב יוסף מפולנאה, תולדות יעקב יוסף, קארעץ תק"מ, יח, ב; ל, ב.
4. ר' מנחם מנדל מויטבסק, פרי הארץ: אגרות קודש, ירושלים: מכון פרי הארץ, תשע"א.
5. ר׳ דוד שלמה אייבשיץ, ערבי נחל, אמשטרדם תקמ"ג, א, א; מד, ב – מה, א.

6. ר' שמחה בונם מפשיסחה, קול שמחה, רעננה תשמ"ח, לקוטים כתובים, ד"ה קוה אל ה', עמ' קמ.
7. ר' שניאור זלמן מליאדי, אגרות קודש מאת כ"ק אדמו"ר הזקן הרב רבי שניאור זלמן מליאדי, ניו-יורק תשע"ב, עמ' קסג-קסה.
8. ר' לוי יצחק מברדיצ'ב, קדושת לוי על התורה, ברדיצ'ב תקע"א, לא, ב (ד"ה ויעל).
9. ר' מנחם נחום מטשרנוביל, מאור עינים, סלוויטא תקנ"ח, לג, ב; פו, א.
10. ר' אלימלך מליז'נסק, נעם אלימלך (מהד' ג' נגאל), כרך א, ירושלים תשל"ח, עמ' קעח; פרשת לך לך, עמ' לו.
11. ר' קלונימוס אפשטיין, מאור ושמש לסוף פרשת וישלח, ברסלוי תר"ב, י, א; לח, א.
12. ר' אפרים מסדליקוב, דגל מחנה אפרים, ברדיטשוב תקס"ט, פרשת קדושים, י, א.
13. ר' נחמן מברסלב, לקוטי מוהר"ן, אוסטרהא תקס"ח.

ב. מקורות מחקריים – חובה

1. עמנואל אטקס, "המניעים לעליות החסידים לארץ ישראל", ציון עו, ב (תשע"א), עמ' 127-138.
2. משה אידל, "ארץ ישראל הוא חיות מהבורא ב"ה: על מקומה של ארץ ישראל בחסידות", בתוך: אביעזר רביצקי (עורך), ארץ ישראל בהגות היהודית בעת החדשה, ירושלים תשנ"ח, עמ' 275-256.
3. דוד אסף, " 'שיצא שמועה שבא משיח בן דוד': אור חדש על עליית החסידים בשנת תקל"ז", ציון סא, ג (תשנ"ו), עמ' 319-346.
4. אלון גושן-גוטשטיין, "ארץ ישראל בהגותו של ר' נחמן מברסלב", בתוך: ארץ ישראל בהגות היהודית בעת החדשה, עמ' 276-300.
5. רעיה הרן, "מה הניע את תלמידי המגיד לעלות לארץ-ישראל?", קתדרה 76 (תשנ"ה), עמ' 77-95.
6. משה חלמיש, "החסידות וארץ ישראל", בתוך: ארץ ישראל בהגות היהודית בעת החדשה, עמ' 255-225.
7. יהושפט נבו, "איגרותיהם של רבי מנחם מנדל מוויטבסק ורבי אברהם מקליסק מארץ ישראל לקהילותיהם במזרח אירופה: מגמות וכיוונים בחסידות מראשית דרכה", סיני קמג (תשס"ט), עמ' קסא-קעא.
8. ציפי קויפמן, "מסעו של הבעש"ט לארץ ישראל", ציון פ, א (תשע"ה), עמ' 3-41.
9. Jacob Barnai, "The historiography of the hasidic immigration to Erets Yisrael," in: Ada Rapaport-Albert (ed.), *Hasidism Reappraised* (London: Vallentine Mitchell, 1996), 376-388.
10. Yaakov Hisdai, "Early Settlement of'Hasidim'and of'Mitnagdim'in Palestine: Immigration of Mitzva and of Mission," *Shalom* 4 (1984), 231-

269.

11. Norton Mezvinsky and Joshua Kolb, "Eyes Upon the Land: Chabad Lubavitch on Israel," *Religious Studies and Theology* 32, 1 (2013), 7-21.

12. Yoram Jacobson, "The land of Israel and Canaan: a case study of the spiritual world of Gur Hasidism," in: Katell Berthelot, Joseph E. David, and Marc Hirshman (eds.), *The Gift of the Land and the Fate of the Canaanites in Jewish Thought* (New York, NY: Oxford University, 2014), 202-229.

רשות

1. יצחק אלפסי, דורשי ציון בפועל, ירושלים תשס"ו.
2. הנ"ל, החסידות וארץ ישראל, ירושלים תש"ע
3. הנ"ל, החסידות ושיבת ציון, תל-אביב תשמ"ו.
4. יעקב ברנאי, איגרות חסידים מארץ ישראל: מן המחצית השניה של המאה הי"ח ומראשית המאה הי"ט, ירושלים תש"ם.
5. יחיאל גרנטשטין, תלמידי הבעל-שם-טוב בארץ ישראל, ירושלים תשמ"ב.
6. מאיר יזרעאלי, החסידים הראשונים ביישוב ארץ-ישראל, ירושלים תשנ"ה.
7. יעקב קופל מיקלישנסקי, ארץ ישראל במשנת מהר"ן מברסלב, ירושלים תשכ"ג.
8. שמעון פדרבוש (עורך), החסידות וציון, ירושלים-ניו-יורק תשכ"ג.
9. נחום קרלינסקי, היסטוריה שכנגד: אגרות החסידים מארץ ישראל, הטקסט והקונטקסט, ירושלים תשנ"ט.
10. צבי מאיר רבינוביץ', "ארץ ישראל במשנתה של החסידות", לוחות נה (תשי"ח).
11. יצחק רפאל, החסידות וארץ ישראל, ירושלים ת"ש.
12. חיה שטימן-כ"ץ, ראשיתן של עליות חסידים: תק"ז-תקע"ט 1747-1819, ירושלים תשמ"ז.